

בנתיב סופרים

מאת אדיר כהן

סימן הבלתי קומוניקטיביות... מה יעוד נייעד איפוא לעצמנו בשעה משבר זו לנו ולעולם? מה? גשאב את הכוחות לחיים מחודש שים עת. עולם יושב על האב-גיים ומתכונן לתבערה חדשה? נהרץ גורלנו והקמת ספרות עבד ויית מודרנית ומנה הל בתקופת ירידה לספרות העולם, והסופר הי עברי תבא להוסיף לבניינה. דר כו נשתבשה. שאלות אלה וקבי עות אלה אינן השאלות, והקבי עות הספרותיות המהותיות, וגם מן הבחינה החיניכית והפילוסופית, אם כי לא מן הבחינה הדתית, אין אחיזה לדברים על שיי בוש אדרך וסתימה המעיין לי שאיבת כוחות לחיים מחודשים. גם הספרות האקזיסטנציאליסטית הקיצונית פותחת פתח נרחב ל-חינוך ולעיצוב של החיים.

אברהם בלאט כינס בספרו "סופרים" סבהר מאמרים על הספרות העברית בדור הזה והאחרונים וכן עיונים ב"היגיון של יוצרים שונים בספרות העולם. יש עניין מיוחד בלתי-בתו הביקורתית, מפני זוית והגיה ודרך הניתוח האופייניים לבלאט מבקש, על אף הקושי הזה שבדבר, לשלב ניתוח אסתטי-ספרותי וניתוח הכוחות החינכיים של היצירה הספרותית המודרנית... גישה דתית-יהודית, אשר אגוד המידה הערכית היא המכונן גישה. בהינתן זריכוניות כ"ז אגוד שאין עמה הכרעה מפורשת, בלתי ונועות לכיוון אחד היא הרת סכנות של פטיחה על שני הקטבים, של התפשרות וחוסר גישה נוקב, של עמידה באמצע הדרך.

דווקא חוסר העילה החיצונית בחיים משווה לאדם החושה של עמידה ברשות עצמו, של אי תלות במרותו של מישהו או מש"הו מחוצה לו. כבר כתב סארטר: "בראשיתו האדם הוא תכנית החדשה בעצמה — אין שום דבר שיווא קודם לה — האדם יהיה את אשר יתכנן להיות — לפי זה נטייתו הראשונה של האקזיסטנציאליזם היא לעורר את חושתו של האדם בזה שהוא מהווה, ולעשותו אחראי אחריות שלימה לקיומו, הרי לא לאחריות על יחידותו בלבד אנו מתכוונים, כי אם אחרי ריותו לכל בני-האדם". החינוך הי אקזיסטנציאליסטי פונה בראש ובראשונה לצורות הלא-קבועות של

החיים. רשימותיו ומאמריו ניצל בלאט מסכנות אלה, אך לעתים כשהוא נאלץ לתוות מסקנותיו או בדברי הפובליציסטיקה הספרותית שלו ניכרת תהייתו הרבה וראייתו המפוצלת המשאירה טעם של מבוכה.

בהחלק האחרון שלו ספרו, שהוא מכנהו "מאשנבי", ובו הוא רוקם את תורת-הספרות שלו ומביא כליים קצרים בהשקפת עולמו הי ספרותית, הוא ועו יתחו בקבי עולמי ההשקפתיות-ערכיות, ואילו בדיוניו ביוצרים וביצירות לא תמיד דבק הוא בהשקנות אלה. בלאט מדגיש כי, "אחת מבעיות הליטר של הספרות כימינו היא המשימה למצוא מזור לנפשו הי ינעה של האדם. לבקש את נטף הנוחה, שילווה אותנו בדרכנו זו הקהרורית ולפעם בנו את הנוקוה לימים יבואו". ובנקום אחר הוא עוואל: "אדם זה, שריד אחרון של משפחה מכבשני אושביץ או אדם זר שהורבות הירושימה מוז עיקים אותו, מה יכולה וצריכה לטמש לו הספרות? מהו המזון הרוחני שהוא יכול לעכל והי המשענת המוסרית עליה. ב"ז בה את קינו?" הוא איננו חש שהמושגים, "משימה" או תפקיד אף יעוד, או משענת מוסרית אינו בעלי תוקף בדיונים על ספרות דורנו וכי השימוש בהם או דלכחינה על פיהם מסיחים את האשנות הלב מה-ולם המהותי של ספרות זו. מושגים אלה לגיטימיים מבחינה הינוכית, ערכית ויהודית ומכנת לנו תהייתו על יעודה של הספרות, כאבו על המוסט הערכים בספרות דורנו וי אגדן המצפן המוסרי, ירידת הי כוח המורה והמכוון שבספרות וי ליקוי המאורות הדתיים שבה. אך נאידד-גיסא לא ניתן לצאת מתוך מושגים ומשאלות אלה, שהם חיי צוניים לבחינה עולמה הפנימי של היצירה.

אמנם מבינים אנו את כאבו הי מהבטא בדבריו: "הספר נתחלף לנו. לספרון, המוגש לא על קלף, כי אם על גייר פשוט, ועם הי תמורה פג גם הקשר בין הסופר והקורא. אם בזמן מן הזמנים ניי סג, עוד לגשר על התהום בין הסופר והקורא, הרי התקופה הי אפיקנה עומדת כמעט ברובה כ"היצירה.

החיים שמהם התעלמה הפדאגוגיה החומאניסטית והדתית. המוסר ריות העליונה היא הכרת החירות והיא המפתח לתורה חינוכית מי קיפה ויסודית. בגישתו הביקורתית אל היוצרים השונים, המדבר הוא קודם כל מורה ופרשן. הגישה הפרשנית והתפקיד הסברתי הם, ל-דעתו, תפקידיו של המבקר. בעיוניו ביצירותיהם של א. צ. גריני, ברג, שיי עגנון, י. צ. רימון, שלונסקי, אלתרמן, ס. יזהר, לאה גולדברג, אהיון מנד, יהודה עמיחי, ברוך קורצווייל, מאיר ב"ר סאק, א. ב. יהושע, ורבים אחרים, ניכרת גישתו הפרשנית ו-הסברתו הבהירה.

* אברהם בלאט — בנתיב סופרים, הוצאת "המגורה", תל-אביב, 1961